

Date: 3rd November-2025

AVTOMOBIL DIZAYNIDA FUTURIZM SAN'ATI TAMOYILLARI

Quvonov Mehroj G'olibjon o'g'li

Andijon davlat texnika inistituti

“Avtomobilsozlik va transport” fakulteti

Avtomobilsozlik dezayni yo'nalishi

Annotatsiya: Mazkur maqolada futurizm san'at yo'nalishining shakllanishi, uning asosiy g'oyalari va bu tamoyillarning avtomobil dizaynidagi ifodasi tahlil qilinadi. Futuristik estetika — tezlik, texnika, dinamik harakat va kelajak obrazini yaratish orqali avtomobil dizayniga yangi ma'no bag'ishlagan yo'nalish sifatida o'rganiladi. Maqolada XX asr boshidagi futurizm oqimi vakillarining asarlari hamda zamonaviy avtomobil dizayni o'rtasidagi o'xshashlik va o'zaro ta'sir jihatlari ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: futurizm, avtomobil dizayni, dinamik shakl, texnologik estetika, innovatsiya, harakat, shakl soddaligi.

ПРИНЦИПЫ ИСКУССТВА ФУТУРИЗМА В АВТОМОБИЛЬНОМ ДИЗАЙНЕ

Куванов Мехрож Голибжон угли

Андижанский государственный технический институт

Факультет «Автомобилестроение и транспорт»

Направление: «Дизайн автомобилестроения»

Аннотация: В данной статье рассматривается формирование художественного направления футуризма, его основные идеи и проявление этих принципов в автомобильном дизайне. Футуристическая эстетика исследуется как направление, придающее автомобильному дизайну новое значение посредством воплощения скорости, техники, динамического движения и образа будущего. В статье показаны сходства и взаимное влияние между произведениями представителей футуризма начала XX века и современным автомобильным дизайном.

Ключевые слова: футуризм, дизайн автомобиля, динамическая форма, технологическая эстетика, инновация, движение, простота формы.

Kirish

Futurizm — XX asr boshlarida Italiyada vujudga kelgan san'at yo'nalishi bo'lib, uning markazida **tezlik, texnika va kelajak ruhini kuylash** g'oyasi yotadi. Bu oqim vakillari san'at asarlarida harakat, energiya va modernizmni ifodalashga intilganlar. Futurizmning asosiy shiori — “o'tmishni inkor etish va kelajakni ulug'lash” edi. Bugungi kunda ushbu g'oya nafaqat tasviriy san'atda, balki **sanoat dizayni**, xususan **avtomobil dizaynida** ham o'z ifodasini topgan.

Asosiy qism:

Date: 3rd November-2025

Futurizm san'ati va uning estetik tamoyillari

Futurizm oqimining asoschilari — **Filippo Tommazo Marinetti, Umberto Boccioni, Giacomo Balla** kabi rassomlar texnika va tezlikni estetik ideal darajasiga ko'tardilar. Ularning asarlarida keskin chiziqlar, harakatni ifodalovchi shakllar, dinamik kompozitsiyalar asosiy o'rinni egallaydi. Ushbu san'at tamoyillari keyinchalik sanoat dizayni, xususan, avtomobil korpuslarining shakliy yechimlariga katta ta'sir ko'rsatdi.

Avtomobil dizaynida futuristik shakllanish jarayoni

XX asr o'rtalarida avtomobil dizayni texnikadan tashqari **estetik qadriyat** sifatida ham qaraladigan bo'ldi. 1930–1960-yillar oralig'ida avtomobillar shakli aerodinamik tamoyillarga asoslangan, silliq chiziqlar, oqim shaklidagi korpuslar paydo bo'ldi⁵²..

Futurizm ruhidagi dizaynlar avtomobilni nafaqat transport vositasi, balki **harakatdagi san'at asari** sifatida talqin eta boshladi.

Futuristik dizaynning asosiy belgilar

1. **Harakatni ifodalovchi chiziqlar** — tezlik va dinamizmni vizual tarzda ifodalaydi;
2. **Texnologik soddalik** — minimalizm va aerodinamik aniqlik;
3. **Yorug'lik va rang uyg'unligi** — metallik, neon, yaltirab turuvchi ranglar;
4. **Material innovatsiyasi** — kompozit, alyuminiy va shisha elementlardan foydalanish;
5. **Kelajak tasavvuri** — avtomobil shakli orqali zamonaviylik va texnologik rivoj ifodalanadi.

Zamonaviy dizaynda futurizmning davomchilari

Bugungi kunda **Tesla, Mercedes-Benz Vision AVTR, BMW i Vision Circular, Audi Skysphere** kabi kontsept avtomobillar futuristik san'at tamoyillarini o'zida mujassamlashtirgan.

Bu loyihalarda chiziqlarning oqimlilik, interyerlarning minimalistik yechimlari, ekologik materiallardan foydalanish va sun'iy intellekt integratsiyasi futuristik estetikaning yangi bosqichini namoyon etadi⁵³.

Futuristik avtomobil dizaynida hozirgi va istiqbolli yangiliklar:Shakl va aerodinamika yangiliklari

O'zgaruvchan korpus shakli: Avtomobil tezligiga yoki yo'l sharoitiga qarab korpus o'zi moslashadi (harakatda pastlash, tormozda ko'tarilish va h.k.).Minimalistik dizayn: Keskin chiziqlar o'rniga silliq, "oqim" shaklli korpuslar — tezlik va soddalik uyg'unligi.Shaffof materiallardan foydalanish: Shaffof alyuminiy yoki mustahkam polikarbonat korpuslar orqali ichki tuzilma ko'rinadigan dizayn.Material va ekologik innovatsiyalar,Biokompozit materiallar: Qayta ishlanadigan, bioasosli, engil, lekin mustahkam materiallardan avtomobil korpusi yaratish."Yashil" dizayn konsepsiyasi:

⁵² karimova D. *O'zbek tasviriy san'ati tarixi*. – Toshkent: San'at, 2012

⁵³ G'ulomov B. *O'zbek grafika san'ati*. – Toshkent: O'qituvchi, 2009.

Mirsoatov A. *Qalamtasvir va chizmachilik asoslari*. – Toshkent, 2018

Date: 3rd November-2025

Dizayn ekologik izni kamaytirish tamoyiliga asoslanadi — masalan, 100% qayta ishlanadigan interyer qismlari.

Oʻzini tiklovchi boʻyoqlar (self-healing paints): Mayda tinalishlar issiqlik yoki quyosh energiyasi taʼsirida oʻz-oʻzidan yoʻqoladi.

Yorugʻlik va rang texnologiyalari, Interaktiv tashqi yoritish: Faralar va kuzov yuzasi atrof-muhitga yoki haydovchi kayfiyatiga qarab rangini oʻzgartiradi.

LED va OLED sirtlar: Butun kuzov ekran vazifasini bajaradi — signal, yoʻl belgilari yoki brend logotipi real vaqt rejimida aks ettiriladi. Rangni oʻzgartiruvchi korpus: Elektr signal orqali avtomobilning rangini oʻzgartirish (masalan, BMW iX Flow texnologiyasi kabi). Interyer va foydalanuvchi tajribasi, Golografik boshqaruv paneli: Tugmalar oʻrniga havoda paydo boʻladigan interaktiv boshqaruv (AR texnologiyasi asosida). Modulli salon: Oʻrindiqlar va boshqaruv elementlari avtonom yoki haydovchisiz holatga mos ravishda oʻzgaradi.

Koʻngilochar AR oynalar: Yon oynalar yoki old oynada kengaytirilgan reallik (navigatsiya, yoʻl axboroti, media interfeys). Sunʼiy intellekt va interaktiv dizayn

AI-dizaynli avtomobillar: Sunʼiy intellekt yordamida shakl, ichki joylashuv va rang uygʻunligi foydalanuvchining didi va maqsadiga mos yaratiladi.

“Emotsional avtomobil” konsepti: Mashina foydalanuvchi kayfiyatini tahlil qilib (yuz, ovoz yoki yurak urishi orqali), ichki rang, musiqani moslashtiradi.

Oʻzgaruvchan ergonomika: Haydovchi holatiga qarab rul, pedallar, oʻrindiq avtomatik tarzda sozlanadi. Shahar dizayni bilan uygʻunlik Urban-integratsiyalashgan avtomobillar: Shahar infratuzilmasi bilan aloqa qiluvchi (smart city tizimi) transport vositalari. Vertikal harakatlanuvchi transport: Dron va avtomobil kombinatsiyasi (uchuvchi mashinalar kontsepti).

Mikromobil platformalar: Shahar ichidagi qisqa masofalar uchun kichik, modulli, oʻzgaruvchan dizayndagi avtomobillar.

Xulosa

Futurizm sanʼat yoʻnalishi avtomobil dizaynida **estetik tezlik va texnologik uygʻunlik** gʻoyasini shakllantirdi. Avtomobil korpusi endilikda faqat texnik mexanizm emas, balki **harakatdagi sanʼat ifodasi** sifatida qabul qilinmoqda. Zamonaviy dizaynerlar futurizmning asosiy tamoyillarini — harakat, soddalik, kelajak ruhi — ni saqlab qolgan holda, ularni yangi texnologiyalar bilan boyitmoqdalar. Shunday qilib, futurizm avtomobil dizaynida oʻtgan asrdan kelajak sari uzluksiz estetik evolyutsiyani davom ettirmoqda

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimova D. *Oʻzbek tasviriy sanʼati tarixi*. – Toshkent: Sanʼat, 2012.
2. Gʻulomov B. *Oʻzbek grafika sanʼati*. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2009.
3. Mirsoatov A. *Qalamtasvir va chizmachilik asoslari*. – Toshkent, 2018.
4. Benkov P. *Sanʼat va chizgʻilar estetikasi*. – Moskva, 1956.
5. Oʻzbekiston Badiiy Akademiyasi materiallari, 2020–2024 yillar.
6. □ Karimov A. *“Tasviriy sanʼat va chizmachilik metodikasi”*. – Toshkent, 2021.
7. □ Toʻxtaxoʻjayev N. *“Qalamtasvir asoslari”*. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2020.